

IVICA ŠOLA

AGORA

Š

Što je zajedničko Danteu, Cervantesu, Descartesu? Diglosija. Diglosija je termin, skovan davno prije sociolingvistike, a označavao je srednjovjekovnu memoriju u kojoj se jezik dijelio na superioran (latinski), kojim je govorilo svećenstvo i plemstvo, i inferioran, narodni jezik kojim je govorila rulja.

Sva tri spomenuta europska povijesna velikana svojim su djelom, pišući na "inferiornom" jeziku svoga naroda, pokrenula proces emancipacije, standardizacije (danas bismo tako rekli) i afirmacije narodnih jezika. Španjolski se danas zove kolo-kvijalno i "Cervantesovim jezikom" jer je svojim Don Kihotom afirmirao narodni jezik, kao i Dante u Italiji, kao i Descartes, koji svoju "Raspravu o metodi" prvi put, a radi se o filozofskom djelu, piše na narodnom jeziku. Ne samo književnost, nego i mudroslovlje narodu, a ne samo odbranama. Sav potonji modernitet ne bi bio zamisliv bez "diglosijske subverzije". Emancipacija od latinskog (neka njega, naprotiv) bila je duga, a nacionalni jezici i njihova afirmacija, kroz borbu protiv diglosije, bila je ključna i za formiranje država - nacija, čitaj za demokraciju i svu tu divotu koju nalazimo u riznici nacionalnih jezika i kultura.

Engleski kao novi latinski

U jednom, i ropstvo i sloboda u srži počinju od (statusa) jezika. I kada se činilo da Cervantesa, Dantea ili Descartesa treba umiroviti jer su odigrali svoju povijesnu ulogu, krenulo je žešće ujedinjenje Europe.

Na scenu (već odavno) stupio je novi "latinski", nova "lingua franca", odnosno engleski koji je

kroz gospodarstvo, kulturu, javnu komunikaciju sve više ulazio u tkivo stoljećima stvaranih nacionalnih jezika. Svaka globalizacija nosi, očito, svoj "latinski". Velike nacije poput Francuske, pogotovo nakon donošenja Ugovora iz Maastrichta, osjetile su potrebu donijeti Zakon o (francuskom) jeziku kako bi bdjele nad njim, kako bi ga pozicionirale u ekonomiji, javnim publikacijama, ugovorima o radu, na radnim mjestima, javnim školama i sveučilištima, u audiovizualnoj produkciji itd., itd., u kojima je engleski bujao na račun već standardiziranih francuskih izraza.

Ovaj zakon, Lex Toubon, nazvan prema tadašnjem francuskom ministru kulture, ono što je kod nas danas Nina Obuljen, dočekan je s odobravanjem jedne samosvjesne nacije. I tamo je bilo kritičara, ali neusporedivo obrazovanih i kulturnijih od ovih naših jurodiva, koji su pridonijeli da zakon bude još kvalitetniji, da se izbjegne moguća nova diglosija ili nepotrebnim puritanizam. A privatno, umjetnički... itd. možeš i dandanas govoriti i pisati kako god te volja.

Za razliku od prijedloga našeg zakona, Lex Toubon ima(o) je i kazneni karakter. Tako je, samo najpoznatiji slučaj, američki General Electric kažnjen s 540 tisuća eura jer ugovore nije davao (i) na francuskom, samo na engleskom. Ta ista, kao i mnoge druge strane tvrtke posluju i kod nas (u Karlovcu) i nisam siguran da poštuju ovo "francusko" pravilo. Nije to samo pitanje jezika, već i razumljivosti ugovora, stvari od životne važnosti za pojedinca.

Španjolska, također veliki jezik i velika kultura, išla je sličnim smjerom donoseći svoj Zakon o jeziku. Bez diglosije. Tako je, primjerice, Cervantesov Don Quixote (tako se pisalo u Cervantesovo vrijeme) nedavno preveden na španjolski, kako se naziva idiom španjolskog jezika koji se formirao u SAD-u od strane latinoameričkih imigranata, smjesa kojoj

Francuzi, Talijani, Španjolci bili su dosta odlučniji od nas u zaštiti svoga jezika...

ZAKON O JEZIKU NEKA JE VRSTA OSTVARENJA KRLEŽINE 'OPORUKE'

je temelj španjolski, te mnoštvo hispaniziranih engleskih riječi i prekolonizatorskih plemenskih jezika. No zna se što je standardni španjolski jezik i njegova uporaba. Zakonom regulirano. I Danteova domovina je na tom tragu, pa se predviđaju kazne od 5 tisuća do 10 tisuća eura, primjerice, za one koji ljudima, pogotovo umirovljenicima koji su štedjeli u dionicama, nakon promjene vlasništva, obavijesti šalju na engleskom. Privatno neka svatko govori kako ga volja, neka se umjetnički i izražava kako ga volja, poliglotizam je poželjan, kao i engleski, no službena komunikacija je nešto drugo i kao i javna uporeba jezika u institucijama.

U čemu je problem?

Ni Francuzi, ni Španjolci, ni Talijani i njihove kulturne i jezične institucije u raspravi nisu smatrali da se jezik niti može niti treba mumificirati, niti odbijaju evolutivnost jezika u interakciji s drugim jezicima i vremenom. Jezik je od Dantea i Cervantesa i tako evoluirao, ali ne na sirov način kao danas, već izbjegavajući riječi koje već imamo, sasvim do-

Radovan Fuchs na predstavljanju prijedloga Zakona o hrvatskom jeziku
 DAMJAN TADIĆ /CROPIX

bre, čak i bolje, u vlastitoj jezičnoj riznici. O najezi s istoka da i ne govorim. Jasno je da je npr. riječ "brend" prihvatljiva i teško zamjenjiva u hrvatskom, postaje univerzalna, ali "food" i mnoštvo sličnih to baš i nisu.

Zato i Europska unija svojim jezičnim politikama ide protiv diglosije, protiv podjele jezika na superiorne i inferiorne. To su Cervantesova, Danteova, Descartesova... djeca čija nas baština obvezuje. Svatko u EU parlamentu govori svojim jezikom, ma kako malen bio. Dok smo u jugoslavenskoj saveznoj skupštini govorili srpskohrvatski, u Europskom govorimo hrvatski. Nema u Europi Vukove diglosije.

Zato žučni i "pomalo" iracionalni tonovi rasprave o novom prijedlogu Zakona o hrvatskom jeziku govore o "njima" i njihovoj boli. Jer mi smo u društvu Cervantesove, Danteove, Prešernove, Goetheove... djece, a ne Vukove, koji su, većinom, takve zakone odavno donijeli.

Ovaj zakon zapravo je neka vrsta izvršenja Krležine "oporuke" iz 1967. U čemu je, dakle, problem? ●

Jasno je da je npr. riječ 'brend' prihvatljiva i teško zamjenjiva u hrvatskom, postaje univerzalna, ali 'food' i mnoštvo sličnih to baš i nisu. Zato i Europska unija svojim jezičnim politikama ide protiv diglosije, protiv podjele jezika na superiorne i inferiorne